

THỜI CƠ VÀ THÁCH THỨC VỚI TỔ CHỨC CÔNG ĐOÀN KHI VIỆT NAM THAM GIA HIỆP ĐỊNH CPTPP

 ĐINH THỊ MAI*

Ngày nhận: 4/3/2019

Ngày phản biện: 15/4/2019

Ngày duyệt đăng: 24/5/2019

Tóm tắt: Hiệp định Đối tác, Toàn diện và Tiến bộ, Xuyên Thái Bình Dương (CPTPP) là Hiệp định thương mại tự do nhiều bên với mục tiêu thiết lập một mặt bằng tự do chung cho các nước khu vực châu Á - Thái Bình Dương. Việt Nam tham gia Hiệp định CPTPP sẽ có rất nhiều cơ hội thuận lợi để phát triển kinh tế - xã hội, nhưng chắc chắn cũng gặp phải không ít khó khăn, thách thức đối với các ngành kinh tế, các lĩnh vực hoạt động của một số tổ chức, trong đó có hoạt động của tổ chức Công đoàn Việt Nam (CDVN).

Từ khóa: Hiệp định CPTPP, thời cơ, thách thức, Công đoàn Việt Nam

OPPORTUNITIES AND CHALLENGES FOR TRADE UNION ORGANIZATIONS WHEN VIETNAM JOINS CPTPP AGREEMENT

Abstract: The Partnership Agreement Comprehensive and Progressive, Trans-Pacific (CPTPP) is a multilateral Free Trade Agreement with the goal of establishing a common liberal ground for Asia-Pacific countries. Vietnam participating in the CPTPP Agreement will have many favorable opportunities for socio-economic development, but it must also face many difficulties and challenges for economic sectors and fields of operation. some organizations including activities of Vietnam Trade Union (CDVN).

Keywords: The Partnership Agreement Comprehensive and Progressive, Trans-Pacific; Opportunities; challenges; Vietnam Trade Union.

Hiệp định Đối tác, Toàn diện và Tiến bộ, Xuyên Thái Bình Dương là Hiệp định thương mại tự do nhiều bên với mục tiêu thiết lập một mặt bằng tự do chung cho các nước khu vực châu Á - Thái Bình Dương. Đây là Hiệp định tiếp nối của Hiệp định Đối tác Xuyên Thái Bình Dương (TPP) sau khi Hoa Kỳ rút khỏi TPP. Mười một nước còn lại tham gia Hiệp định CPTPP gồm: Úc, Brunei, Canada, Chile, Nhật Bản, Malaysia, Mexico, New Zealand, Peru, Singapore và Việt Nam đã đạt được thỏa thuận vào tháng 1 năm 2018 và lễ ký kết chính thức được tổ chức vào ngày 8 tháng 3 năm 2018 tại Santiago, Chile. Theo quy định tại văn kiện của Hiệp định CPTPP, Hiệp định có hiệu lực sau 60 ngày kể từ khi được phê chuẩn bởi ít nhất 50% số quốc gia ký (sáu trong mười một nước tham gia). Quốc gia thứ sáu phê chuẩn thỏa thuận này là Úc ngày 31 tháng 10 năm 2018, với thỏa thuận có hiệu lực vào ngày 30 tháng 12 năm 2018. Tại Việt Nam, Quốc hội đã thông qua nghị quyết phê chuẩn CPTPP vào ngày 12 tháng 11 năm 2018, việc phê chuẩn chính thức được gửi vào ngày 15 tháng 11 năm 2018.

Hiệp định CPTPP bao gồm hầu hết các điều khoản của Hiệp định TPP nhưng bỏ qua một số điều khoản do Mỹ rút khỏi Hiệp định. Hiệp định CPTPP được các nước tham gia ký kết với các tiêu chuẩn mới và cao về thương mại, đầu tư tại khu vực châu Á Thái Bình Dương, sẽ tạo ra một bước phát triển quan trọng, toàn diện về lực lượng sản xuất trong bối cảnh hội nhập quốc tế ngày càng sâu rộng cho các nước thành viên.

1. Những đặc điểm chính của Hiệp định CPTPP

Hiệp định CPTPP được kỳ vọng trở thành hình mẫu cho phát triển thương mại khu vực và thế giới như: thúc đẩy tăng trưởng kinh tế; hỗ trợ tạo ra và duy trì việc làm; thúc đẩy việc đổi mới, năng suất và tính cạnh tranh; nâng cao mức sống; giảm nghèo tại các nước; nâng cao minh bạch hóa, quản trị tốt cũng như bảo hộ lao động và bảo vệ môi trường. Hiệp định CPTPP có những đặc điểm chính, tạo ra một tiêu chuẩn mới cho

* Trường Đại học Công đoàn

thương mại trong khu vực và toàn cầu, các đặc điểm đó bao gồm:

* *Tiếp cận thị trường một cách toàn diện*, Hiệp định CPTPP cắt giảm thuế quan và các hàng rào phi thuế về căn bản đối với tất cả thương mại hàng hóa và dịch vụ và điều chỉnh toàn bộ các lĩnh vực về thương mại trong đó có thương mại hàng hóa, dịch vụ và đầu tư nhằm tạo ra các cơ hội và lợi ích mới cho doanh nghiệp, người lao động và người tiêu dùng của các nước thành viên.

* *Tiếp cận mang tính khu vực trong việc đưa ra các cam kết*, Hiệp định CPTPP tạo thuận lợi cho việc phát triển sản xuất và dây chuyền cung ứng, cũng như thương mại không gián đoạn, đẩy mạnh tính hiệu quả và hỗ trợ thực hiện mục tiêu về tạo việc làm, nâng cao mức sống, thúc đẩy các nỗ lực bảo tồn và tạo thuận lợi cho việc hội nhập qua biên giới cũng như mở cửa thị trường trong nước của các nước thành viên.

* *Giải quyết các thách thức mới đối với thương mại*, Hiệp định CPTPP thúc đẩy việc đổi mới, năng suất và tính cạnh tranh thông qua việc giải quyết các vấn đề mới, trong đó bao gồm việc phát triển nền kinh tế số và vai trò ngày càng tăng của các doanh nghiệp Nhà nước trong nền kinh tế toàn cầu.

* *Bao hàm toàn bộ các yếu tố liên quan đến thương mại*, Hiệp định CPTPP bao gồm các cam kết nhằm giúp đỡ các doanh nghiệp vừa và nhỏ hiểu rõ về Hiệp định, tận dụng được những cơ hội mà Hiệp định mang lại và nêu lên những thách thức đáng chú ý tới chính phủ các nước thành viên. Hiệp định cũng bao gồm những cam kết cụ thể về phát triển và nâng cao năng lực thương mại để đảm bảo rằng tất cả các bên đều có thể đáp ứng được những cam kết trong Hiệp định và tận dụng được đầy đủ những lợi ích của Hiệp định.

* *Nền tảng cho hội nhập khu vực*, Hiệp định CPTPP được ra đời để tạo ra nền tảng cho việc hội nhập kinh tế khu vực và được xây dựng bao hàm cả những nền kinh tế khác xuyên khu vực châu Á - Thái Bình Dương.

2. Những thời cơ đối với Công đoàn Việt Nam khi tham gia Hiệp định CPTPP

CPTPP là Hiệp định tiếp cận thị trường toàn diện, bảo đảm sự dịch chuyển tự do ở mức độ cao hơn của hàng hóa, dịch vụ, vốn và công nghệ thông qua việc cam kết loại bỏ nhanh thuế xuất khẩu, nhập khẩu và rào cản phi thuế quan; tạo lập môi trường kinh doanh bình đẳng, không phân biệt đối xử; tạo thuận lợi cho thương mại và đầu tư, qua đó đem lại lợi ích nhiều hơn cho sản xuất kinh doanh, người lao động cũng như người tiêu dùng của các

nước thành viên. Hiệp định CPTPP sẽ thúc đẩy hình thành mạng sản xuất và chuỗi cung ứng mới trong thị trường 11 nước thành viên: tạo điều kiện để phát triển mạnh thương mại nội khối; nâng cao hiệu quả kinh tế, thúc đẩy tăng trưởng, hỗ trợ mục tiêu tạo việc làm, tăng thu nhập và cải thiện đời sống của người lao động; khuyến khích đổi mới, sáng tạo, phát triển nền kinh tế số, xây dựng chính sách cạnh tranh và quy tắc hoạt động của doanh nghiệp Nhà nước cũng như bảo vệ các quyền cơ bản của người lao động và bảo vệ môi trường. Hiệp định còn có các quy định bảo đảm cơ hội để các nền kinh tế thành viên có trình độ phát triển khác nhau và doanh nghiệp thuộc mọi quy mô đều có thể được hưởng lợi; giúp doanh nghiệp nhỏ và vừa vượt qua thách thức, tận dụng cơ hội để phát triển. Với những ưu điểm cơ bản đó, khi Việt Nam tham gia vào Hiệp định CPTPP sẽ tạo ra những thuận lợi cơ bản đối với tổ chức Công đoàn, cụ thể như:

Thứ nhất, tham gia CPTPP sẽ tạo điều kiện cho các doanh nghiệp hoạt động và phát triển cả về số lượng và chất lượng, không chỉ đối với các doanh nghiệp trong nước mà cơ hội chia đều cho cả các doanh nghiệp nước ngoài đầu tư vào Việt Nam, đặc biệt là các doanh nghiệp vừa và nhỏ. Đặc điểm này sẽ mang lại lợi ích kép cho hoạt động của tổ chức CĐVN. Bởi lẽ khi có nhiều doanh nghiệp được thành lập và phát triển sẽ dẫn đến sự tăng nhanh về số lượng lao động. Đây là điều kiện thuận lợi để tổ chức CĐVN thực hiện tốt chức năng tuyên truyền, vận động, thuyết phục người lao động hiểu biết về tổ chức công đoàn, tham gia vào tổ chức công đoàn và theo đó sẽ thực hiện tốt nhiệm vụ phát triển đoàn viên, thành lập công đoàn cơ sở, xây dựng tổ chức CĐVN ngày càng lớn mạnh. Đồng thời, khi số lượng lao động, đoàn viên công đoàn và công đoàn cơ sở gia tăng sẽ tạo điều kiện tăng thêm nguồn thu cho tài chính công đoàn, đặc biệt là thu đoàn phí, kinh phí công đoàn nhằm tăng cường năng lực tài chính phục vụ tốt hơn cho hoạt động của tổ chức CĐVN.

Thứ hai, Trong bối cảnh số lượng lao động trong các doanh nghiệp tăng nhanh và trong quá trình tham gia vào quan hệ lao động, không tránh khỏi phát sinh mâu thuẫn giữa người lao động với chủ sử dụng lao động. Do áp lực về việc làm, người lao động thường chấp nhận những thiệt thòi về phía mình. Vì vậy, người lao động sẽ có nhu cầu được tổ chức công đoàn quan tâm đến đời sống, việc làm, đại diện bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp, chính đáng. Đây là cơ hội thuận lợi để CĐVN thực hiện tốt chức năng, vai trò của mình đối với chăm lo, bảo vệ quyền, lợi ích chính đáng của người lao động, thông qua đó

lại tập hợp, vận động được đông đảo người lao động tham gia tổ chức công đoàn, nâng cao vị thế của CĐVN và phát triển tổ chức CĐVN ngày càng lớn mạnh. Mặt khác, khi tham gia CPTPP các doanh nghiệp sẽ có nhiều cơ hội thuận lợi để hoạt động kinh doanh có chất lượng với hiệu quả cao, doanh nghiệp phát triển bền vững sẽ tạo điều kiện ổn định, nâng cao đời sống vật chất, tinh thần, tăng thu nhập cho người lao động và đoàn viên công đoàn ở các cơ sở. Điều đó, sẽ có tác động tích cực làm giảm bớt khó khăn và tạo điều kiện thuận lợi hơn cho hoạt động của công đoàn cơ sở và cấp trên trực tiếp cơ sở trong việc bảo vệ có hiệu quả quyền và lợi ích hợp pháp, chính đáng cho người lao động.

Thứ ba, tham gia CPTPP đòi hỏi hệ thống pháp luật nước ta phải hoàn thiện, phù hợp với thông lệ và pháp luật quốc tế. Trong đó, những quy định về quyền và nghĩa vụ của không chỉ người lao động mà còn của các doanh nghiệp, các cơ quan quản lý Nhà nước về lao động phải minh bạch và bảo đảm thực hiện nghiêm túc, hiệu quả sẽ giúp cho CĐVN hoạt động được thuận lợi hơn, phát huy được vai trò và thực hiện chức năng, nhiệm vụ tốt hơn.

Thứ tư, sự phát triển mạnh mẽ các quan hệ thương mại khi tham gia Hiệp định CPTPP, sẽ góp phần tạo điều kiện mở rộng, phát triển quan hệ hợp tác quốc tế trong lĩnh vực lao động và công đoàn. Điều này tạo cơ hội thuận lợi để CĐVN đẩy mạnh hơn nữa các hoạt động đối ngoại, tăng cường hợp tác, trao đổi kinh nghiệm hoạt động và tranh thủ sự hỗ trợ mọi mặt của công đoàn các nước trong khu vực Châu Á - Thái Bình Dương nhằm nâng cao vị thế của CĐVN trên trường quốc tế và góp phần phát triển tổ chức CĐVN một cách toàn diện, bền vững.

3. Những thách thức đối với Công đoàn Việt Nam khi tham gia Hiệp định CPTPP

Bên cạnh những thuận lợi cơ bản nêu trên, khi tham gia Hiệp định CPTPP cũng sẽ tạo ra khó khăn, thách thức đáng kể đối với hoạt động của tổ chức CĐVN, cụ thể như:

Một là, sau khi Hiệp định CPTPP chính thức có hiệu lực, kinh tế Việt Nam được dự báo sẽ tăng nhanh, dẫn đến tình trạng lao động tăng nhanh về số lượng, đa dạng về cơ cấu và quan hệ lao động sẽ phức tạp hơn. Vì vậy, trong những năm đầu tham gia CPTPP sẽ có những thách thức lớn đối với tổ chức và hoạt động của CĐVN, đó là: Giữ vững và phát triển đoàn viên, bảo vệ có hiệu quả quyền và lợi ích hợp pháp, chính đáng của người lao động trong khi điều kiện về tổ chức bộ máy, về năng lực cán bộ chưa được chuẩn bị một cách chu đáo, chưa theo kịp với sự phát triển và diễn biến phức tạp của số

lượng, cơ cấu lao động và quan hệ lao động trong tình hình mới.

Khi tham gia Hiệp định CPTPP sẽ tạo điều kiện cho các doanh nghiệp hoạt động và phát triển cả về số lượng và chất lượng, nhiều doanh nghiệp trong nước và doanh nghiệp nước ngoài đầu tư, nhất là các doanh nghiệp vừa và nhỏ được thành lập và làm ăn có hiệu quả góp phần phát triển nền kinh tế trong nước và tạo công ăn việc làm cho người lao động. Tuy nhiên, tự do hóa thương mại và cạnh tranh - quy luật của thị trường, làm cho nhiều doanh nghiệp phải thu hẹp sản xuất, giải thể, phá sản dẫn đến một bộ phận người lao động bị mất hoặc thiếu việc làm, cuộc sống bị xáo trộn ảnh hưởng tiêu cực và gia tăng áp lực tới hoạt động của công đoàn cơ sở trong hoạt động "chăm lo" cho đoàn viên và người lao động về đời sống, việc làm, ảnh hưởng tiêu cực tới ổn định tổ chức đoàn viên và sự gắn bó của đoàn viên, người lao động với tổ chức CĐVN.

Hai là, Hiệp định CPTPP cho phép sự ra đời của các tổ chức đại diện tập thể lao động ở cơ sở ngoài hệ thống CĐVN trong tương lai sẽ đặt ra nhiều thách thức đối với tổ chức CĐVN. Bởi lẽ, trong bối cảnh quan hệ lao động của Việt Nam hiện nay còn nhiều phức tạp, bất bình đẳng do nhận thức pháp luật từ cả hai phía người sử dụng lao động và người lao động, những vấn đề mới nảy sinh liên quan đến lao động và công đoàn (quyền tự do lập hội, quyền thương lượng tập thể) ở cơ sở, dẫn đến nhiều hệ lụy cho tổ chức CĐVN. Đó là: 1) Việc ra đời của các tổ chức đại diện tập thể lao động ở cơ sở sẽ dẫn đến tình trạng số lượng đoàn viên có nguy cơ tăng chậm hoặc giảm sút, ảnh hưởng trực tiếp đến công tác phát triển đoàn viên, thành lập công đoàn cơ sở của CĐVN; 2) Khi có các tổ chức đại diện tập thể lao động ở cơ sở ngoài hệ thống CĐVN, trong bối cảnh đời sống, việc làm của người lao động ở cơ sở không đảm bảo, quyền lợi của người lao động bị ảnh hưởng nghiêm trọng, dẫn đến mâu thuẫn, tranh chấp lao động và đình công. Đây là vấn đề rất khó khăn đặt ra cho công đoàn cơ sở của CĐVN trong việc tổ chức thương lượng, ký kết thỏa ước lao động tập thể và đặc biệt là trong việc tổ chức đình công theo pháp luật.

Ba là, từ thực tế một số quốc gia có đa công đoàn cho thấy, việc có thêm tổ chức đại diện tập thể lao động ở cơ sở, không chỉ đặt ra thách thức đối với tổ chức CĐVN mà còn có thể gây ra những phức tạp trong doanh nghiệp. Không loại trừ khả năng các thế lực thù địch lợi dụng việc tổ chức đại diện tập thể lao động ở cơ sở để chia rẽ người lao động, gây rối trong hoạt động của doanh nghiệp cũng như an ninh, trật tự xã hội... Tất cả những vấn đề mới nảy

sinh đó sẽ liên quan đến các chính sách, quy định pháp luật nói chung và các chính sách, quy định pháp luật lao động và công đoàn nói riêng. Đó cũng là thách thức đáng kể đòi hỏi các cơ quan nghiên cứu lập pháp, chính sách, pháp luật của Nhà nước nói chung, tổ chức CĐVN nói riêng, cần phải thay đổi, điều chỉnh kịp thời cho phù hợp với Công ước quốc tế mà Việt Nam đã cam kết tham gia đồng thời phải phù hợp với môi trường lao động và hoạt động của tổ chức CĐVN trong tình hình mới.

Bốn là, về công tác tài chính công đoàn. Đây là điều kiện vật chất cơ bản đảm bảo cho hoạt động thực hiện quyền, trách nhiệm của công đoàn và duy trì hoạt động của tổ chức CĐVN theo Luật Công đoàn. Tài chính công đoàn nhằm thực hiện tốt chức năng, nhiệm vụ xây dựng, phát triển tổ chức CĐVN và đội ngũ công nhân lao động ngày càng lớn mạnh. Tuy nhiên, khi tham gia Hiệp định CPTPP với sự ra đời của các tổ chức đại diện tập thể lao động ở cơ sở ngoài hệ thống CĐVN trong tương lai sẽ đặt ra thách thức về công tác tài chính đối với tổ chức CĐVN cả về nguồn thu và nội dung chi. Cụ thể: về nguồn thu tài chính công đoàn, khi có một số lượng lao động lựa chọn tham gia vào tổ chức đại diện tập thể lao động khác ngoài công đoàn cơ sở thuộc tổ chức CĐVN, dẫn đến tình trạng số lượng đoàn viên của CĐVN tăng chậm hoặc giảm sút. Theo đó, số thu đoàn phí công đoàn sẽ giảm, thu kinh phí công đoàn sẽ không chắc chắn và phức tạp; về nội dung chi tài

chính công đoàn, trong khi nguồn thu tài chính công đoàn có nguy cơ giảm sút hoặc không thu được nhưng tổ chức CĐVN vẫn phải tăng cường chi tiêu cho các hoạt động của công đoàn các cấp để thực hiện tốt hơn các nhiệm vụ như: tuyên truyền, vận động, thuyết phục đoàn viên và người lao động; chăm lo, bảo vệ có hiệu quả quyền và lợi ích hợp pháp, chính đáng của đoàn viên và người lao động nhằm giữ vững và phát triển đoàn viên của tổ chức mình...

Hiệp định CPTPP được xem là bước đi quan trọng của Việt Nam trong tiến trình hội nhập kinh tế quốc tế và đẩy nhanh tốc độ tăng trưởng kinh tế, cải cách thể chế, nâng cao năng lực cạnh tranh kinh tế cũng như cộng đồng doanh nghiệp. Có thể thấy rõ, khi Việt Nam tham gia vào Hiệp định CPTPP đặt ra những thách thức không nhỏ đối với tổ chức công đoàn, nhưng thời cơ luôn đi kèm trong những thách thức. Với tinh thần chủ động, nắm bắt tình hình, hiểu rõ thời cơ, thách thức, tận dụng khai thác cơ hội, lường trước và xử lý những khó khăn, thách thức là những bảo đảm cho sự ổn định và phát triển của tổ chức CĐVN. □

Tài liệu tham khảo

1. Luật Công đoàn năm 2012.
2. Nghị quyết Đại hội Công đoàn Việt Nam lần thứ XII.
3. Điều lệ công đoàn Việt Nam.
4. Hiệp định CPTPP, <https://thuvienphapluat.vn>.
5. Giáo trình Lý luận và Nghiệp vụ công đoàn, trường Đại học Công đoàn, Nhà xuất bản Lao động 2015.

YÊU CẦU CỦA CÁCH MẠNG CÔNG NGHIỆP...

(Tiếp theo trang 26)

cầu vô cùng cấp bách đối với sự nghiệp đổi mới toàn diện giáo dục và đào tạo đại học của Việt Nam. Song CMCN 4.0 là vấn đề mới, có tính thời sự và tất yếu của sự vận động. Nếu chúng ta chỉ ngồi đây: (i) Không có sự đầu tư, tìm hiểu theo chiều sâu; (ii) Không hành động; (iii) Không nắm bắt nhanh; (iv) Không chuẩn bị kỹ, thì “làn sóng” này cũng sẽ chỉ dừng lại ở “phong trào bề nổi” mà thôi và chúng ta không những mất đi cơ hội, thậm chí tụt hậu và phá sản. Vì thế, chúng tôi gửi đến thông điệp với bạn đọc: “Thế giới đang thay đổi từng ngày, từng giờ, thay vì ngồi nhìn và chờ đợi, thì chúng ta không chỉ biết thích nghi hoàn cảnh mới, mà còn trang bị nền tảng tri thức và năng động sáng tạo mới tồn tại và phát triển”. □

Tài liệu tham khảo

1. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018), Báo cáo tổng kết năm học

2017 - 2018 và phương hướng nhiệm vụ năm học 2018 - 2019 đối với giáo dục đại học và đào tạo giáo viên, Hà Nội, tháng 9 năm 2018.

2. Trần Thị Vân Hoa (2017), *Cách mạng công nghiệp 4.0 vấn đề đặt ra cho phát triển kinh tế - xã hội và hội nhập quốc tế của Việt Nam*, Nxb. Chính trị Quốc gia Sự thật, Hà Nội;
3. Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh (2017), *Cuộc cách mạng công nghiệp lần thứ tư - Thời cơ và thách thức đối với Việt Nam*, Nxb. Lý luận chính trị, Hà Nội.
4. Trường Đại học Lao động xã hội - Cơ sở 2 (2019), “*Kỷ yếu hội thảo quốc gia - Tác động của cách mạng công nghiệp 4.0 đến quan hệ lao động và chất lượng việc làm trong doanh nghiệp FDI Việt Nam hiện nay*”, Nxb. Đại học quốc gia thành phố Hồ Chí Minh.
5. Bản tin cập nhật thị trường lao động - Viện Khoa học lao động và xã hội (Bộ Lao động - Thương binh và Xã hội) công bố chiều 26/12, quý III/2017
6. <https://www.tienphong.vn/giao-duc/9400-ty-dong-va-noi-buon-mang-ten-hoc-ngoai-ngu-1090975.tpo> [Cập nhật lúc 23h00 ngày 20/5/2019].
7. <https://vnexpress.net/giao-duc/sinh-vien-cong-nghe-thong-tin-chua-dap-ung-yeu-cau-3902422.html> [Chủ nhật, 31/3/2019, 10:35 (GMT+7)].